

WPROWADZENIE

Prezentowana publikacja zawiera zbiór trzynastu artykułów, które stanowią rezultat badań własnych, przeprowadzonych przez autorów, pracowników Katedry Rachunkowości na Wydziale Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego, a także wiążą się z tematyką działalności statutowej tej Katedry.

Wiodącą motywacją dla przygotowania tego zbioru artykułów są istotne zmiany zachodzące w sposobie, zakresie i narzędziach pomiaru oraz raportowania dokonań podmiotów gospodarczych w ostatnich latach, a także wciąż rosnące znaczenie tej problematyki w badaniach empirycznych w nauce rachunkowości.

Prezentowane i objaśniane zagadnienia ujęto w dwie części. Część pierwsza obejmuje sześć artykułów, w których zostały przedstawione wybrane aspekty koncepcji i praktyki współczesnej sprawozdawczości podmiotów gospodarczych. Na część drugą składa się siedem artykułów prezentujących szczególne zagadnienia pomiaru w dziedzinie rachunkowości zarządczej i finansowej oraz oceny dokonań podmiotów gospodarczych, zarobkowych i organizacji pożytku publicznego.

W pierwszym artykule części pierwszej przedstawiono ewolucję rozwiązań w zakresie prezentacji sprawozdania finansowego w świetle regulacji Międzynarodowego Standardu Rachunkowości (MSR) 1 *Prezentacja sprawozdań finansowych*. Szczegółowej analizie zostały poddane poszczególne wersje MSR 1 oraz inne dokumenty Rady Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (IASB), dotyczące prezentacji sprawozdań finansowych, opublikowane od 1997 r. do listopada 2011 r. Podstawową uwagę zwrócono na zmiany, które można określić mianem „kamieni milowych”, za jakie uznano publikację MSR 1 z roku 1997, 2003 i 2007. W artykule przedstawiono również podstawowe założenia projektu (z 2008 r. ze zmianami w 2010 r.), realizowanego wspólnie przez IASB i Radę Standardów Rachunkowości Finansowej (FASB) w USA, dotyczącego nowego standardu regulującego zasady prezentacji sprawozdania finansowego. Proponowane rozwiązanie w znaczący sposób zmienia dotychczasową strukturę poszczególnych składników sprawozdania finansowego, w celu spójnej prezentacji sytuacji finansowej i wyników działalności jednostek.

W drugim artykule przedstawiono problem prezentacji informacji w bilansie, tj. sprawozdaniu, które jest fundamentem modelu sprawozdawczości

finansowej. Na podstawie analizy obecnie obowiązującego MSR 1 oraz propozycji standardu, będącej rezultatem wspólnych prac IASB i FASB nad nową formułą sprawozdania finansowego, postawiono tezę, iż zmiany struktury i formy bilansu zmierzają w kierunku ograniczenia polityki prezentacji informacji w tym sprawozdaniu.

Autorzy artykułu pt. *Teoria bilansowa Wilhelma Osbahra jako reakcja na lukę informacyjną w sprawozdawczości finansowej XXI wieku* podkreślają, że dysponowanie „dobrą” informacją finansową nabiera obecnie dużego znaczenia. Asymetria informacji, przełożona na formę sprawozdawczą, skutkuje powstawaniem barier w ocenie wartości, które łącznie często są określane jako luka komunikacyjna. Nauka i praktyka rachunkowości nie ustają w wysiłkach podejmowanych w celu eliminacji wspomnianej asymetrii. W artykule zaprezentowano założenia teorii bilansowej W. Osbahra, która może posłużyć jako punkt wyjścia do próby zamknięcia luki informacyjnej w raportowaniu biznesowym XXI w. Wizjonerski, wyprzedzający epokę „bilans przedsiębiorcy” W. Osbahra stanowi bowiem, zdaniem autorów, solidny fundament do budowania przydatnej i atrakcyjnej z punktu widzenia czytelnika informacji dodatkowej do bilansu współczesnego przedsiębiorstwa.

Celem kolejnego artykułu jest objaśnienie istoty i zasad prezentacji dochodu całkowitego (*comprehensive income*) w świetle regulacji MSR 1 *Prezentacja sprawozdań finansowych* i jego ostatniej nowelizacji (w czerwcu 2011 r.) oraz analiza sposobu prezentacji i poziomu wartości dochodu całkowitego ogółem, a także jego składników w skonsolidowanych sprawozdaniach finansowych za lata 2009–2010, sporządzonych przez największe spółki akcyjne notowane na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie. Ustalanie i prezentacja *comprehensive income* stanowi nowe zagadnienie dla środowiska księgowych i użytkowników sprawozdań finansowych w Polsce od 2009 r. Od tego bowiem roku spółki notowane na giełdach papierów wartościowych w Unii Europejskiej mają obowiązek określony w MSR 1, zmienionym w 2007 r., prezentowania tej kategorii wyniku działalności w skonsolidowanych sprawozdaniach finansowych.

W następnym artykule autor wskazał możliwości powstawania zysków i strat kapitałowych w spółkach stosujących Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej. Po zidentyfikowaniu i omówieniu podstawowych obszarów powstawania zysków i strat kapitałowych, autor przedstawił wyniki badań własnych w zakresie prezentacji takich pozycji przez spółki notowane na Londyńskiej Giełdzie Papierów Wartościowych, objęte indeksem FTSE100.

Celem ostatniego artykułu w części pierwszej publikacji jest prezentacja koncepcji współczesnych raportów biznesowych. Przedstawiono w nim propozycję komentarza zarządu przygotowaną przez Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (*International Accounting Standards Board*) oraz

koncepcję łańcucha raportów korporacyjnych. Wyjaśniono zadania rady nadzorczej związane z tą koncepcją. W opracowaniu zaproponowano przede wszystkim rozszerzenie współczesnych raportów biznesowych o raporty przygotowywane przez radę nadzorczą.

Część drugą publikacji otwiera artykuł pt. *Wykorzystanie relacji między elementami pieniężnymi i memorialowymi w procesach decyzyjnych – przegląd badań empirycznych*, w którym autorka podkreśla, że lata 70. i 80. XX w. zostały w teorii i praktyce rachunkowości zdominowane przez badania empiryczne, polegające na wysuwaniu hipotez i ich praktycznej weryfikacji za pomocą różnorodnych metod – eksperymentów, ankiet i wywiadów. Nurt badań empirycznych silnie zaznaczył się również w obszarze sprawozdawczości przepływów finansowych i pieniężnych. W artykule autorka zawarła przegląd ważniejszych badań w tym zakresie.

W drugim artykule jego autorka przedstawiła i objaśniła mierniki pomiaru dokonań oraz sposoby komunikowania wyników stosowane w szczupłej rachunkowości zarządczej w przedsiębiorstwach zorientowanych na ciągłe doskonalenie procesów zapewniających realizację strategii przetrwania w warunkach silnej konkurencji rynkowej.

Celem rozważań i badań przedstawionych w następnym artykule jest próba odpowiedzi przez jego autorkę na pytanie, czy zastosowanie zintegrowanego systemu informatycznego w przedsiębiorstwie przyczynia się do zwiększenia innowacyjności rachunkowości zarządczej tej organizacji oraz wdrażania nowych, innowacyjnych narzędzi i metod rachunkowości zarządczej. Na podstawie analizy przypadków sześciu przedsiębiorstw, będących częścią koncernów międzynarodowych, została dokonana ocena wpływu zastosowania ERP na kształt rachunkowości zarządczej i jej praktyk stosowanych w firmach.

W artykule pt. *Pomiar efektywności dokonań działalności logistycznej* autorka analizuje problematykę pomiaru dokonań, która jest ukierunkowana na działalność logistyczną. Po rozważaniach na temat modelu implementacji pomiaru dokonań w praktyce oraz związanych z nim wymagań i trudności, autorka zaprezentowała w zarysie problematykę logistyki, zarządzania logistycznego oraz controllingu logistyki, który obejmuje pomiar dokonań ukierunkowany na procesy logistyczne przedsiębiorstwa. W artykule wskazano wymogi, jakie należy spełnić, aby pomiar dokonań w działalności logistycznej był efektywny i skuteczny, a także przedstawiono informacje na temat pomiaru dokonań w logistyce w praktyce w świetle niektórych badań empirycznych.

W następnym artykule zostały przedstawione korzyści, jakie mogą osiągnąć szpitale z wdrożenia zbilansowanej karty wyników (*Balanced Scorecard*) do pomiaru dokonań ich działalności. Poziom potencjalnych korzyści został oceniony na podstawie stopnia realizacji celów postawionych przez autorów tej koncepcji, liczby i rodzaju popełnionych błędów przy wdrożeniu oraz dojrzałości wdrożonej przez szpital formy zbilansowanej karty wyników.

Celem kolejnego artykułu jest ocena finansowych wyników organizacji pożytku publicznego w Polsce i ich wpływu na wysokość darowizn finansowych, uzyskiwanych przez tego typu organizacje, w tym odpisu 1% podatku dochodowego. Konkluzje z przeprowadzonych badań mogą być wstępem do dyskusji naukowej na temat celów sprawozdawczości organizacji pożytku publicznego oraz pożądanej przez interesariuszy struktury sprawozdań finansowych składanych przez te organizacje. Badania przeprowadzone przez autorkę są kontynuacją badań prowadzonych w 2010 r.

Ostatni artykuł, zamieszczony w prezentowanym zbiorze, zawiera prezentację relacji między zasadami pomiaru dochodu podatkowego i wyniku finansowego brutto w świetle ustawy o rachunkowości i ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych. Obowiązująca w Polsce autonomia regulacji rachunkowości i podatku dochodowego od osób prawnych sugeruje, iż zasady pomiaru wyniku finansowego brutto oraz dochodu podatkowego są rozbieżne. W wyniku przeprowadzonej w artykule analizy przepisów bilansowych i podatkowych autorka stwierdza, że zasady ustalania dochodu podatkowego są powiązane z regulacjami rachunkowości.

Autorzy poszczególnych artykułów i redaktorki niniejszego zbioru wyrażają nadzieję, że ta publikacja będzie stanowić wkład do rozwoju wiedzy na temat koncepcji, metod i praktyki pomiaru dokonań podmiotów gospodarczych oraz sprawozdawania wyników ich działalności zainteresowanym stronom, a także znajdzie uznanie wśród pracowników naukowych i praktyków rachunkowości, finansów i zarządzania.

*Anna Szychta
Ewa Śnieżek*

Łódź, listopad 2011 r.